

נושא: ועדת היגוי מס' 6 – "סביבת מגורים": גיבוש הנחיות תכנון לילדות וילדים צעירים ומשפחותיהם

מועד הישיבה: 2.12.2021

מועד הפצת הסיכום: 22.12.2021

הערה: ישיבה מקוונת

עיקרי הדברים (מצ"ב מצגות מלוות)

- תמי גבריאל, פתחה את הישיבה והציגה את שלבי התקדמות העבודה, המטרות והיעדים של הנחיות התכנון לילדים וצעירים ומשפחותיהם, ואת מסגרת העבודה לפרק סביבת המגורים, הכוללת מיקוד על ילדים, ולא רק בהיבטים כלליים של "השכונה הטובה לכולם", לצד דגש על שכונות חדשות בבנייה רוויה וצפופה (בנייה חדשה והתחדשות עירונית). והתייחסות ייחודית לסביבת מגורים בחברה החרדית והערבית. הודגש כי ההנחיות נכתבו בגישה יישומית ואופרטיבית כך שניתן למדוד ולהעריך את יישומן, ומתוך התחשבות בשיקולי חברות היזמות הבונות את סביבת המגורים.
- חברת צוות העבודה, ד"ר דנה שי, הציגה את הרקע הפסיכולוגי-התפתחותי להכנת הנחיות ככלל, ולהנחיות התכנון בנושא סביבת המגורים בפרט. בין היתר, היא הדגישה את החשיבות של צרכי המשתמשים במרחב המגורים, הכוללים את הצורך בהתפתחות וביטוי עצמי ואת ההשתייכות לקהילה. בהמשך הוסבר מה נדרש בכדי לממש את הצרכים תוך דגש על חוללות עצמית (Agency) ויצירת מרחבים מורכבים ובטוחים עבור הילד לחקור ולגלות, ולצד זאת גם לקיחת אחריות על הסביבה הקרובה שלי לחיזוק תחושת השייכות. הוצג המודל האקולוגי של ברונפנברגר, שנותן את המסגרת לתחושת השייכות למרחב המידי, השכונתי, המדיני, התרבותי וכך הלאה. ואילו אלמנטים פיזיים בסביבת המגורים מתקשרים לכל שלב התפתחותי ופיתוח המודעות למרחב של ילדים צעירים.
- חברת צוות העבודה, ד"ר אמילי סילברמן, הציגה את הסוגיות המרכזיות בתכנון שכונות מגורים עבור ילדים בישראל. במסגרת זו עלו אתגרים בתכנון סביבות מגורים בבנייה לגובה בישראל, המתייחסים לניתוק הפיזי של השכונות מהמרחק העירוני הקיים, לבינוי מגדלי לבעלי רמת הכנסה בינונית- נמוכה העלולה להעלות קשיי תחזוקה, ולריבוי הילדים היוצר לחץ על מתקנים בבניין. הוצע להכיל מדד חדש של צפיפות ילדים בסביבת מגורים (כמות ילדים לדונם), הנותן אינדיקציה על איזה מרחב אני רוצה לייצר ברמת הבניין, הדירה והשכונה במרחב עם ריבוי ילדים. וכן הוצגו סוגיות המעלות הזדמנויות בתכנון מרחב המגורים בישראל דוגמת האקלים המקומי המאפשר פעילות חוץ כלימות השנה, האופי המשפחתי הרב דורי המבקש ליצור סביבות מגורים גמישות ומגוונות, החנייה הפרטית והצמודה לבית המייצרת מרחבי חניה על ותת קרקעיים כהזדמנות לחשיבה מחדש ושילוב שימושי חנייה וגגות ירוקים ועוד.
- חברי צוות התכנון הציגו את עיקרי ההנחיות. תמי גבריאל הציגה את עקרונות התכנון לפרק המגורים השמים דגש על יצירת תחושת שייכות, על חשיפה לטבע ולנוף, על יצירת מרחבים בטוחים לילדים ועל יצירה של סביבת מגורים צפופה ואיכותית עבורם. מור מיטלמן הציגה הנחיות הנוגעות לתכנון הכולל – המתייחס לשכונה ולבלוק, ובהן הצעה למרחקים המשפרים את הנגישות לשימושים מגוונים כמו מסחר ושירותי בריאות לצד מוסדות החינוך והפארקים. עלה נושא רמת שירות וקישוריות מיטבית של רשת הרחובות והובאו מחדש המלצות פרק הניידות ופרק מרחב הרחוב ליצירת רשת רחובות טובה בשכונה. נושא נוסף הוא יצירת הזדמנות למפגשים קהילתיים בשכונה ובלוק ויצירת תחושת שייכות של הילדים על ידי אמצעים עיצוביים, הוצגו נושאים נוספים המפורטים במצגת המצורפת. רם איזנברג הציג הנחיות לתכנון לביצוע ברמת הבניין, תוך מיקוד על יצירת מרחבים משותפים בקומות הקרקע, בגג, בקומות הביניים או בחדר דיירים ייעודי, וכן האמצעים ליצירה שלהם בבניין ובמגרש. כמו כן הוצגו השימושים המומלצים עבור מרחבים אלה תוך דגש על חשיפה לטבע ולנוף, שימוש בחומרים פריקים (חול, אדמה, שבבי עץ) אזוריים שאפשר "ללכלך" ולטובת כך חדרים עם כיור או ברז מים. הנושא השני התמקד במתקנים בבניין המאפשרים את רווחת הילדים ומשפחותיהם, כדוגמת שטחי

איחסון לעגלות ואופניים, בטיחות מתקני החניה, והכניסות ויציאות אליהם ואל חדרי המדרגות ממוגני האש כמקום לילדים. גידו סגל הציג הנחיות לביצוע ברמת הדירה, בהם דגשים לתכנון מתאים עבור צרכי הילדים באזורים השונים בדירה. תכנון חלל הכניסה שיאפשר תמרון עגלה, השלכת בגדים רטובים וכדומה, תכנון חלל המגורים והמטבח באופן שמשולב המאפשר גם גמישות בסידור שונה של חלל המגורים, יצירת מפתח מהמטבח לחצר המבנה להשגת מבוגר מרחוק. לצד זאת הוצע לבחון את גודל החלונות ואת המבט שהם מאפשרים לילדים צעירים. וכן הוצגו הנחיות לבטיחות בדירה. פירוט מלא של ההנחיות המוצעות הועבר לחברי הועדה להערות.

- ורד סולומון, האדריכלית הראשית של משרד הבינוי והשיכון – התייחסה להנחיות שהוצגו. משרד השיכון רואה באופן חיובי כתיבת הנחיות לאוכלוסיות ייחודיות, ועובד גם הוא על תכנון לעת זקנה. מומלץ להתחבר לתהליך התכנון כי יש הרבה צרכים משותפים לאוכלוסיות אלה. משרד השיכון עוסק בתכנון לחברות ייחודיות כגון החברה הערבית, החרדית והדרוזית. לגבי כל אחת תפיסת התכנון צריכה להתאים לתרבות הייחודית, גם בהנחיות תכנון לילדים צעירים צריך לשים לב שההנחיות יותאמו לכל חברה. מדד הצפיפות שהוצג ממחיש את האתגר ומבקש לייצר שטחים ציבוריים אפקטיביים ושטחים שניתן לייצר אותם כאלטרנטיבה לשטחי המגורים. הנושא בולט בחברה החרדית, בה, הצפיפות הפנים דירתית יוצרת צורך בשטחי חוץ רבים. הנושא של חניות לרכב פרטי בסביבה המיידית של הבניין הוא נושא שמעוגן בתקן המתייחס למגרש, רצוי לבחון שינוי של התקינה ולשחרר את המתכננים מחניה בתחום המגרש. הנושא של סביבת הבניין כמרחב עבור הדיירים חיובי, ומעניין להסתכל על הלווי שכיום מתוכנן כמבואה "יוקרית" גדולה, עבור שימושים נוספים משותפים.

- אורית מילבאואר, מילבאואר אדריכלים – הציגה תכנון של סביבות מגורים בדגש על יצירת מקומות ומרחבים עבור קהילת הדיירים. הוצגו פרויקטים שונים לדיור להשכרה ודיור בר השגה המכוון לקלוט משפחות צעירות עם ילדים, בהם החשיבה הייתה על הפניית חזית המבנה למרחב ציבורי משותף המהווה גם מעבר וגם מקום שהייה עם נקודת מבט מהמרפסות (גני שפירא, ת"א), כמו כן הוצג נושא של יצירה כיכרות קטנות, שטחים מגוננים, חזיתות מגוונות ושילוב מסחר קטן עבור הדיירים (מכבי יפו, ת"א). החשיבה היא על המרחבים בין המבנים ויצירה של מגוון שטחים משותפים, יצירת מקומות משחק שהם לא דווקא מתקני משחק אלא שפת גינה, מדרגות, עמודים ועוד עבור ילדים צעירים (חלומות ארנונה, ירושלים).

- אופיר אתגר, התאחדות הקבלנים בוני הארץ - הציג את נקודת המבט של היזם, ופתח בכך שהיזם מחוייב לתב"ע ולתקנות, ולכן נכון להכניס את כלל הנושאים הנדרשים בתהליך התכנון. חשוב לייצר דיאלוג בין כלל הגורמים שמביאים לבנייה בפועל, אם עובדים יחד קיימת רוח של הגעה לפתרונות ולכנון טוב יותר. עלתה הצעה להביא את הנחיות תכנון לילדים צעירים כתקן וולונטרי בדומה למה שנעשה עם הבנייה הירוקה בעבר. הרבה נושאים שהועלו ניתנים לביצוע, המעקות, החלונות, חדרי המדרגות ועוד. אם תיווצר וודאות ובהירות תכנונית ביצר זמן קבוע תהיה אפשרות לצמצם עלויות בשלבים מקדימים ולהטמיע יותר הטבות לדיירים. אופי הציע להוסיף מספר נושאים: (1) הצבה של מחסנים בקומות המבנה שלא בצמידות לדירות המגורים, צמודים לגרעין. (2) מחסני עגלות ואופניים עם חשיבה על תיקון תקלות, לכלוך (שלא יהיה מעבר דרך הלווי), הטענה לאופניים חשמליים ואזור התארגנות. (3) קיימת סכנה שמועדון הדיירים לא יהיה בשימוש וצריך להבין את המשמעות ומדוע זה קורה. (4) ממליץ להכניס אלמנטים של מים ובריכות מים בתכנון מרחבים משותפים בבניין ובמגרש ובמרחבים הציבוריים. (5) בהיבט של ילדים צריך לבחון את נושאי הבטיחות בדירה – כיצד עושים תכנון בטוח של מרחב התנור והכיריים, לא למקם רהיטים ליד החלון, אמבטיות עם מקדמי החלקה, נקודות החשמל והקרינה ועוד.

- בנצי ראקוב, המכון החרדי למחקרי מדיניות – הציג את נושא התכנון לחברה החרדית, והדגיש סוגיות ייחודיות לחברה: (1) הנטייה להתבדלות חברתית ומחיה בסביבות מגורים הומוגניות יוצרת אזורי מגורים מאוד צפופים. (2) זוגות צעירים עם ילדים בגיל הרך לרוב מתגוררים בדירות קטנות וצפופות עקב היכולת הכלכלית מוגבלת בתחילת חיי המשפחה (3) צפיפות המגורים היחסית יוצרת צורך

במרחבי אחסון, שהייה, משחק ולבילוי בשעות אחר הצהריים הפנויות. (4) לעיתים לעת צמיחת המשפחה הדירה הקטנה מורחבת באופן שאינו חוקי או בטיחותי. (5) קיימת מגבלה של בנייה לגובה עקב איסור שימוש במעליות בשבת. כמו כן הוצגו טיפוסים דירות המותאמות לחברה החרדית, המתייחסים להפרדת שימושים וצניעות בתוך הבית (שימוש ייחודי ללימוד תורה והתכנסות משפחתית בשבת בסלון, לעומת יומיומיות של המטבח). כמו כן הוצג הצורך במדרג שטחים פתוחים, גינות כיס בצמידות לבית כך שניתן ללכת עם אחים גדולים, לעומת פארקים משמעותיים אליהם מגיעים עם ההורים. חשוב כי הפארקים והגנים יהיו קרובים לסביבת המגורים ובמרחקי הליכה.

עיקרי התייחסות המשתתפים:

- **אורית צבר, האגף לתכנון אסטרטגי – מנהל התכנון:**
  - מציעה שהתכנון יהיה גמיש וטוב לשלבי החיים השונים ולתנאים המשתנים
  - יש הרבה הנחיות המתייחסות לשלבים שונים החל מתכנון השכונה דרך תכנון המבנה ועד לבנייתו והפעלתו וקשה להבין מי אחראי בכל שלב על היישום. מומלץ להוסיף טבלה מסמכת של גורם אחראי על כל סוג הנחיות שהוצעו
- **ענת הורוביץ הראל, חוקרת ראשית במועצה הישראלית לבנייה ירוקה:**
  - כדאי להתייחס לא רק למרחקי הליכה אלא גם לנושא טופוגרפיה בהנחיות ולהדגיש כי המרחקים מתקצרים בטופוגרפיה משמעותית. רצוי להמליץ על אמצעים ממונעים להתגבר על הפרשי הגובה.
  - מדד הצפיפות שהוצג מתחבר להצעת מנהל התכנון, לשנות את לוח היישובים של תמ"א 35, שיהיה מחושב לפי אוכלוסיה לדונם ולא יחידות דיור.
- **אורלי לביד ברזל, מנהלת מרחב מחוז מרכז - ארגון בטרם:**
  - הנושא של המרפסת חסר בהנחיות הבטיחות בהקשר של המעקה, המרפסות כיום מתוכננות עם מעקות נמוכים מדי, צריך לחשוב מה ניתן לעשות כדי להבטיח את בטיחות הילד אך לא להפוך את המרפסות ל"בתי כלא".
  - חשוב לשים לב שההליכה למרחבים הציבוריים אינה בטיחותית לפני גיל 6 ואפילו יותר ללא השגחת מבוגר.
- **שירי פונדימינסקי, ראש תחום תכנון נוף – משהב"ש:**
  - נושא האמבטיה עבור ילדים מתקשר גם לנושא הבריכה במרפסת, כדאי לבחון את הנושא של יצירת מיכל מים נייד שיוכל לשמש את הילד בשלבים שונים, אם עבור רחצה ואם עבור משחקי מים.
  - מימד הגובה בחדרי הבית חשוב בייחוד לעת בניית ממ"ד בו מתכנסת כל המשפחה בעתות מלחמה, כמו כן נושא השירותים בקרבת הממ"ד חשוב בעתות אלה.
  - רצוי למקסם את זוויות המבט בתוך הבית ומהבית החוצה כך שנותן הקשר בין הילד להורה ובין הילד לחוץ (מיקום עינית דלת נמוכה).
  - חסרה התייחסות לנושא האקלים בדירה החשיבות של כניסת שמש לדירה עבור בריאות הילדים.
  - קיימת חשיבות לשמירה על קרקע שהיא אדמה אמיתית עליה שטחים טבעיים. חשוב לחשוב מה בעתיד יחשב שצ"פ, והאם קיר ירוק יחשב כזה, התחזקה שלו מורכבת, כך גם גינות על גגות.

סיכום ונקודות להמשך

- חברי הועדה יעבירו למנהלי הפרויקט הערות מפורטות/חומרים נוספים בנוגע לטיטות הפרק עד לתאריך 10.1.2022. חומרים אלה יכולים לכלול גם תכניות של שכונות שונות לדוגמה, אשר יכולות להתחבר למסמך ההנחיות.

- צוות העבודה יקיים בחודשים הקרובים מפגשים שונים לקבלת התיחסויות להנחיות ולהטמעתן בקרב ציבורים שונים. הצוות ידווח לוועדת ההיגוי על המפגשים המתוכננים.
- תיקבע ישיבת סיכום של ועדת ההיגוי עם סיום סדרת המפגשים, על מנת להתייעץ לגבי אופן הטמעת ההנחיות ולקראת הפקת המסמך הסופי.

רשימת משתתפים	
קרן רז ודנה טננבאום - פרוייקט Urban95 בעיריית ת"א-יפו	דניאלה בן עטר, נציגת קרן ברנד ון ליר
מיכל ורניק – קרן ברנד ון ליר	רם נהרי, מרכז בכיר מיפוי ותכנון, נציג משרד החינוך
יובל צביאל – תכנון עיר עיריית באר שבע	צוות התכנון: תמי גבריאלי, גידו סגל, מור מיטלמן, שלמה מזור - משרד גבריאלי-סגל מנהלי פרויקט, תכנון ואדריכלות
בתיה אשכנזי	צוות התכנון: רם איזנברג ולנה ח'ורי - יועצי נוף, רם איזנברג עיצוב סביבה
	צוות התכנון: ד"ר רוברט אסחאק, תכנון תנועה
	צוות התכנון: ד"ר דנה שי, מרכז SEED, המכללה האקדמית ת"א-יפו
	צוות התכנון: ד"ר אמילי סילברמן, הקליניקה האורבנית, האוניברסיטה העברית
	ורד סולומון, אדריכלית ראשית משרד הבינוי והשיכון
	אורית מילבאואר, מילבאואר אדריכלים
	אופיר אתגר, התאחדות הקבלנים בוני הארץ
	בנצי ראקוב, המכון החרדי למחקרי מדיניות
	אורלי לביד ברזל, ארגון "בטרם"
	שירי פונדימינסקי, אסתי כהן ליס ויצחק מולדבסקי – משרד הבינוי והשיכון
	ד"ר מירב תורג'מן – אגף לחינוך קדם יסודי, משרד החינוך
	ענת הורוביץ ויסמין יותם, המועצה הישראלית לבניה ירוקה
	נעם הירש וניר כספי – אגף תכנון משרד הבריאות
	יערה בשן-חכם, אדריכלית נוף
	אורית צבר – אגף לתכנון אסטרטגי, מנהל תכנון
	עופר אהרון – מנהל המחלקה למדיניות תכנון - עיריית ירושלים